

Ю. М. Атаманчук,

доктор педагогічних наук, доцент, директор
(Уманська філія Київського інституту бізнесу та технологій)

dir_ym@kibit.edu.ua

ORCID: 0000-0003-1337-8013

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглянуто побудову єдиного інформаційного освітнього середовища навчального закладу, вимог до нього, організація навчально-виховного процесу на його основі, а також всіх його складових частин які є в навчальному закладі. Перспективним напрямом досліджень проблеми використання інформаційних технологій у навчальній діяльності студентів може стати експериментальне дослідження переконань студентів та науково-педагогічних та педагогічних співробітників вищих навчальних закладів щодо електронних засобів навчання та досвіду їх застосування у навчальному середовищі.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, вища освіта, вищий навчальний заклад, навчальний процес, освітнє середовище.

Актуальність. Використання нових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є однією з державних пріоритетів. Постійно зростаюча потужність і універсальність ІКТ відкривають нові можливості викладання, дозволяють розширювати спектр методів навчання, вносити свій вклад у вирішення багатьох завдань. В наш час темпи розвитку і розширення сфери інформації досить високі. Винятково важливими є ті зміни, що відбуваються в системі вищої освіти. Насамперед тому, що освіта виконує важливе завдання – підготовка особистості, що має висловлювати власну думку, сприймати думку інших, здатна творчо мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, адаптуватися у будь яких умовах.

Проблема ефективного використання сучасних ІКТ при вивченні навчальних дисциплін гостро постає перед викладачами вищого навчального закладу (ВНЗ). Адже їх некоректне використання призводить до підміни цілей навчання. Вирішення проблем забезпечення інформацією вирішується за допомогою інформатизації – комплексу заходів, що забезпечують найбільш повне застосування достовірного знання у всіх видах діяльності.

Можливість приймати на основі обробки зростаючих обсягів інформації ефективності рішення обумовлює подальший прогрес в освіті. При цьому виникають проблеми: створення інформаційних ресурсів, пошук, передача та обробка інформації.

Сьогодні не можна звести освітній процес у ВНЗ лише до засвоєння студентом суми знань, а треба навчати його навчатися, застосовувати здобуті знання та інформацію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій виявив, що вивченням різних аспектів автоматизації системи управління і формування інформаційної інфраструктури займалися В. Бакуменко, А. Нікіфоров, С. Чистов, О. Шевчук та інші. Питання інформаційного забезпечення управління освітніми навчальними закладами знайшли відображення у працях Ю. Атаманчука, В. Бондаря, Г. Єльнікової, Ю. Конаржевського, В. Маслова, В. Пікельної, Т. Шамової та інших.

Мета дослідження полягає в необхідності забезпечення ефективного використання інноваційних інформаційних технологій в навчальному процесі і поглиблення знань студентів при роботі в інформаційних системах.

Результати. Чисельні теоретичні та прикладні дослідження особливостей використання інформаційних технологій у навчальній діяльності студентів стверджують, що саме такий підхід є відповіддю на соціальний запит, потреби студентської молоді, він сприяє досягненню високих результатів у навчанні та формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців. Використання інформаційних технологій у житті та навчанні студентів європейських країн із ступеня експериментального впровадження перейшло на ступінь повсякденної реальності, і тепер є об'єктом експериментальних досліджень, де вивчається роль інформаційних технологій у житті молоді, їх цільове використання, вплив інформаційних технологій на навчальну діяльність, світогляд, особистісні цінності та когнітивні здібності студентства. Такі дослідження дозволяють скоординувати дії стосовно організації навчальної діяльності задля досягнення оптимальних результатів у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців з використанням інформаційних технологій та дистанційних форм навчання [1].

Основним критерієм ефективності використання нових інформаційних технологій в навчальному закладі є вже не наявність певної кількості комп'ютерів, а створення єдиного інформаційного освітнього простору. Сучасні засоби інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють не тільки презентувати

навчальну інформацію й надавати за необхідністю інформаційну допомогу, збирати й обробляти статистичні відомості про опрацювання студентами навчального матеріалу, задавати індивідуальну траєкторію навчання. Для того, щоб навчальний матеріал мав проблемний характер, відображав сучасні досягнення науково-технічного й суспільного розвитку, теорії і практики, сприяв поглибленій самостійній роботі майбутніх фахівців, розвитку їх творчих здібностей слід використовувати новітні інформаційні технології викладання.

Сучасний фахівець повинен мати високий рівень загальної, професійної і інформаційної компетентності, вільно орієнтуватися у світовому інформаційному просторі і використовувати його ресурси для саморозвитку та самовдосконалення. Це означає, що одним із завдань викладача вищого навчального закладу є створення освітнього середовища, яке здатне забезпечувати самостійну пізнавальну активність студента [2].

Організація роботи з формування інформаційного простору розв'язує такі завдання: опис структури інформаційного простору та усіх його рівнів, ступенів, форм взаємодії внутрішніх та зовнішніх взаємодій інформаційного середовища навчального закладу.

Кількість навчальних закладів, які мають сучасне технічне обладнання, збільшується з кожним роком, але, на жаль, інформатизація навчання та управління не відповідають сучасному рівню [3].

Створення інформаційного простору навчального закладу відповідає за успіх впровадження інформаційних технологій в освіту на всіх її рівнях та дозволяє перевести управлінську, фінансову, навчальну та наукову діяльність.

Одним із важливих факторів, що суттєво впливають на можливість одержання якісної освіти, є можливість використання та засвоєння принципів функціонування сучасних інформаційних технологій. Сьогоднішній випускник вищого навчального закладу повинен володіти інструментами автоматизації у сфері діяльності відповідно до обраного фаху та вирішувати виробничі задачі з використанням інформаційних систем.

На ступінь оволодіння студентами сучасними інформаційними технологіями впливають наступні фактори:

- рівень початкових навичок роботи з комп'ютером;
- обсяг вивчення спеціалізованих програмних продуктів протягом терміну навчання;
- безперервність підготовки користувача в області інформаційних технологій;
- забезпеченість сучасною комп'ютерною технікою [4].

Перед навчальним закладом, у якому організовано єдиний навчальний простір, відкриваються такі можливості:

- 1) керівництву навчального закладу це дозволить:
 - створити єдине інформаційне освітнє середовище навчального закладу;
 - організувати розумний і раціональний документообіг у межах однієї установи, впровадити інформаційно-комунікаційні технології управління навчальним закладом;
 - впровадити систему збирання, переробки інформації з різних напрямів навчально-виховного процесу;
 - здійснити розгорнутий моніторинг навчальної діяльності закладу;
 - створити електронні бази даних педагогічних кадрів;
 - створити електронні бази даних студентського колективу;
 - підтримати сайт навчального закладу, Web-сторінки навчальних проектів;
 - розширити інформаційну взаємодію з іншими навчальними закладами;
 - розвинути контакти соціального партнерства з іншими навчальними закладами;
- 2) науково-педагогічним і педагогічним працівникам це дозволить:
 - отримати доступ до всієї нормативно – правової бази документів;
 - використовувати програмне середовище, що формує інформаційний простір навчального закладу;
 - здійснювати самостійне навчання;
 - підвищувати кваліфікацію, брати участь у професійних об'єднаннях, семінарах, майстер – класах тощо;
 - впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології і ресурси мережі Інтернет на різних етапах традиційної системи навчання;
 - створювати Інтернет – заняття, інтегровані уроки;
 - розробляти і використовувати власне програмне забезпечення і цифрові освітні ресурси, формувати, використовувати медіатеки та ін.;
- 3) студентам навчального закладу це дозволить:
 - використовувати Інтернет – технології в організації додаткової освіти;
 - використовувати комп'ютерні технології для підготовки до занять;
 - застосовувати тренувальне тестування;

- брати участь в Інтернет – конкурсах і олімпіадах;
- обговорювати актуальні проблеми на форумі, у Skype, на сайті навчального закладу;
- інтелектуально і психологічно готуватися до подальшого продовження освіти;
- навчитися працювати з інформацією, яка подана в різних формах, відбирати і систематизувати науковий матеріал, робити повідомлення, доповіді на задану тему, скласти план та ін. [5].

Взаємини викладачів і студентів, як особливий психологічний феномен і важлива складова цілісного педагогічного процесу вищого навчального закладу, характеризуються особливістю змісту та динаміки, механізмами впливу на встановлення особистості майбутнього фахівця, його професійне зростання. Під взаєминами "викладач – студент", ми розуміємо цілеспрямовану взаємодію суб'єктів педагогічного процесу, яка детермінована метою й завданнями спільної навчально-професійної діяльності, визначається як загальними психологічними механізмами, так і чітко визначеними соціально-рольовими функціями партнерів, особливостями педагогічного спілкування в умовах ВНЗ.

Дані взаємини становлять собою динамічну систему, компонентами якої є:

- мотиваційний (інтерес до партнера й потреба в стосунках із ним);
- когнітивний (сприйняття й оцінка іншого, рефлексія стосунків і усвідомлення їх труднощів, уявлення про оптимальні взаємини);
- емоційний (задоволеність стосунками, які склалися, взаємні оцінні ставлення партнерів, відчуття психологічної захищеності, комфортності чи напруженості, тривожності);
- поведінковий (тип взаємин і стиль педагогічного спілкування, спосіб поведінки в конфліктній ситуації, засоби коригування взаємин і взаємовпливу). Вони можуть діагностуватися за емпіричними показниками (задоволеність – незадоволеність, наявність потреби в поглибленні й розширенні стосунків – уникнення взаємних контактів, ідентифікація з партнером як майбутнім колегою – протиставлення себе іншому, висока соціальна рефлексія – нездатність проаналізувати й правильно оцінити стан взаємин, гуманістичні настанови щодо іншого – авторитарний підхід) і класифікуватися як гармонійні (високого рівня розвитку), невизначені (середнього рівня) і деструктивні (низького рівня).

Особливістю динаміки взаємин "викладачі – студенти" є висока індивідуальна варіантність і статусно-рольова відмінність. Вони посідають різне місце в системі цінностей викладача й студента (викладачі надають їм більшого значення в педагогічному процесі, тоді як для студентів вони мають більшу особистісну значущість і через це з першого до випускних курсів стосунки не підтримуються студентами через їх формальність і жорстку регламентацію навчальними цілями й завданнями. Найбільше повні й правильні уявлення один про одного, адекватна оцінка стосунків формуються в умовах творчого ділового співробітництва. Гармонійні стосунки з викладачем стимулюють пізнавальну активність і інтелектуальну ініціативу студентів на заняттях, підвищують інтерес до професійного навчання [6].

Сьогодні уже неможливо навчати предмету традиційно, коли головним у навчальному процесі є викладач, а студенти сприймають матеріал, слухають пояснення викладача, відповідають на заняттях, здають іспити, отримують оцінки за отримані в процесі навчання знання. Необхідно навчити студентів критично мислити, зважувати і враховувати думки, приймати рішення, дискутувати, ефективно спілкуватися з іншими людьми. Впровадження інтерактивних технологій у викладання дисциплін дозволить повністю змінити ставлення до студента в процесі навчання, перетворивши його з об'єкта навчання в суб'єкт.

Особливість інтерактивних технологій навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється в умовах постійної, активної взаємодії всіх учасників. Аналізуючи свої дії та дії інших учасників, студенти змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння. Тому можна говорити про інтерактивні технології не тільки як про засіб покращення навчання, але і як про засіб посилення виховного впливу.

Інтерактивні технології відіграють важливу роль в сучасній освіті. Їх перевагою є те, що ті, хто навчається, засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння застосування, оцінка), збільшується в групах кількість студентів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Студенти займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їх інтерес в одержанні знань.

Можна виділити деякі переваги використання інтерактивних технологій:

- є можливість для раціонального розподілення часу викладачем;
- викладач може більше уваги приділити студентам з недостатньо високим рівнем підготовки;
- всі студенти активні, а отже, немає проблем з дисципліною;
- студенти отримують навички, виступаючи в ролі викладача.

Застосування інтерактивних технологій навчання у вищих навчальних закладах залежить від певних умов:

- минулого і теперішнього досвіду студентів;
- мотивації до навчання;
- доброзичливої атмосфери і взаємоповаги;
- визначення цілей навчання;

- активного залучення студентів до процесу навчання;
- врахування індивідуальних особливостей кожного студента (темперамент, сприймання, спеціальність);
- можливість самореалізації і самоконтролю учасниками навчального процесу [7].

Висновки і перспективи. Отже, впровадження інноваційно-інформаційних технологій в навчальний процес вищого навчального закладу дає можливість майбутнім фахівцям розширювати свої потенційні здібності, спонукає до активної навчальної, творчої і наукової діяльності, є гарним засобом активізації вивчення тих предметів, які формують професію. В зв'язку з цим, навчально-виховний процес має бути побудований таким чином, щоб він відповідав високому рівню забезпечення студентської молоді фаховими знаннями, уміннями і навичками.

Основою освітньої системи є високоякісне та високотехнологічне єдине інформаційне освітнє середовище (ЄІОС), його створення та розвиток становлять технічно найбільш складне завдання. Проте, тільки ЄІОС дозволяє системі освіти модернізувати свою технологічну базу, перейти до освітніх інформаційних технологій і здійснити прорив до відкритої освітньої системи, що відповідає вимогам сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Секрет І. Д. Інформаційні технології у навчальній діяльності студентської молоді : європейський вимір / І. Д. Секрет // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2010. – Вип. № 176. – С. 143–147.
2. Вища освіта в Україні : [навч. посіб.] / [за ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка]. – К. : Знання, 2005. – 327 с.
3. Ворон О. Інформаційне середовище навчального закладу: проблеми, реалії, перспективи / О. Ворон // Нова педагогічна думка : [наук.-метод. журнал]. – 2012. – № 1. – Частина II. – С. 43–44.
4. Сиротинська А. Використання інформаційних технологій при підготовці бакалаврів і магістрів / А. Сиротинська // Нова педагогічна думка : [наук.-метод. Журнал]. – 2012. – № 1. – Частина II. – С. 97–100.
5. Атаманчук Ю. М. Використання єдиного інформаційного освітнього середовища для покращення навчально-виховного процесу у ВНЗ / Ю. М. Атаманчук // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 20 (255). – С. 81–88.
6. Ткаченко В. М. Оптимізація взаємин викладачів і студентів як чинник становлення особистості майбутнього фахівця / В. М. Ткаченко // Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції "Управління в освіті". – Львів : Видавництво ДЦ МОНУ, 2009. – С. 233–234.
7. Моїсєєва О. Необхідність застосування інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах України / О. Моїсєєва // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. : М. Т. Мартинюк]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Ч. 3. – С. 235–239.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Sekret I. D. Informatsiini tehnologii u navchal'ni diial'nosti students'koi molodi : yevropeyskyi vymir [Information Technology in Students' Learning Activities : a European Dimension] / I. D. Sekret // Visnyk Cherkaskoho universytetu [Bulletin of Cherkassy University]. – Vol. Number 176. – Cherkasy : 2010 – P. 143–147.
2. Vyscha osvita v Ukraini [Higher Education in Ukraine] : [navchal'nyi posibnyk] / [za red. V. G. Kremen, S. M. Nikolaenko]. – K. : Znannia, 2005. – 327 p.
3. Voron O. Informatsiine seredovyshe navchal'noho zakladu : problemy, realii, perspektyvy [Information Environment of the Institution : Problems, Realities, Prospects] / O. Voron // Nova pedahohichna dumka [New Pedagogical Ideas] : [nauk.-metod. zhurnal.]. – 2012. – № 1 – Part II. – P. 43–44.
4. Syrotynska A. Vykorystannia informatsiinykh tehnologii pry pidhotovtsi bakalavriv i mahistriv [Use of Information Technologies in Preparing Bachelors and Masters] / A. Syrotynska // Nova pedahohichna dumka [New Pedagogical Ideas] : [nauk.-metod. zhurnal.]. – 2012. – № 1. – Chastyna II. – S. 97–100.
5. Atamanchuk Yu. M. Vykorystannia yedynoho informatsiinoho osvitnioho seredovyshecha dlia pokrashchennia navchal'no-vykhovnoho protsesu u VNZ [Unified Information Educational Environment to Improve Teaching-Educational Process in Universities] / Yu. M. Atamanchuk // Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka [Bulletin of University of Luhansk]. – 2012. – № 20 (255). – S. 81–88.
6. Tkachenko V. M. Optymizatsiia vzaiemyn vykladachiv i studentiv yak chynnyk stanovlennia osobystosti maibutnoho fakhivtsia [Optimizing the Relationship of Teachers and Students as a Factor of Personality of Future Professional] / V. M. Tkachenko // Tezy dopovidei IV Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii "Upravlinnia v osviti" [Proceedings of the IV International Scientific-Practical Conference "Educational Management"]. – Lviv : Publishing Mona DC, 2009. – P. 233–234.
7. Moiseieva O. Neobkhdnist' zastosuvannia interaktyvnykh tehnologii u vyshchykh navchal'nykh zakladakh Ukrainy [The Need for Interactive Technologies in Higher Education of Ukraine] / O. Moiseieva // Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny [Proceedings of Uman Pavlo Tychna State Pedagogical University] / [gol. red. : M. T. Martyniuk]. – Uman' : FOP Zhovtyi A. A., 2014 – Ch. 3. – P. 235–239.

Атаманчук Ю. М. Влияние образовательной среды на качество подготовки студентов в высшем учебном заведении.

В статье рассмотрены построение единой информационно образовательной среды высшего учебного заведения, требований к нему, организация учебно-воспитательного процесса на его основе, а также всех его составных частей, которые есть в учебном заведении. Перспективным направлением исследования проблемы использования информационных технологий в учебной деятельности студентов может стать экспериментальное исследование убеждений студентов и научно-педагогических и педагогических сотрудников высших учебных заведений по электронным средствам обучения и опыта их применения в учебной среде.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, высшее образование, высшее учебное заведение, учебный процесс, образовательная среда.

Atamanchuk Yu. M. Environmental Impact of Educational Quality Preparation of Students in Higher Education.

The article deals with the creation of unified information-educational environment of an educational institution, requirements to it, the organization of the educational process based on it, as well as all its constituent parts presented in an educational institution. A promising field of research of the problem of information technologies usage in students' learning activities can become the experimental study of the beliefs of students, scientific-pedagogical and pedagogical staff of higher education institutions on e-learning tools and their application in the educational environment. Moreover, it is worthwhile to mention that the problem of effective use of modern ICT disciplines is studied by many professors of higher educational institutions. However, its incorrect usage leads to the substitution of the learning objectives. Nowadays it is possible to reduce the educational process in universities not only by knowledge mastering, but also teaching students to learn and apply their new knowledge and information as effective, as it is possible. Numerous theoretical and practical research characteristics of the information technology in the students' educational process claim that this approach is a response to students' social demands and needs, since it contributes to the formation of professional competence of future professionals. One of the most important factors that significantly effects the quality of education is the usage of modern information technologies. Modern graduate students should have special professional tools and solve working problems, using information systems. Thus, the introduction of innovative information technologies in higher educational institutions enables future professionals to expand their potential abilities and encourages active learning.

Key words: ICT, higher education, higher education institution, educational process, educational environment.